

Kitaaba Daani'el - Lakkoofsa Tokko-Dhibba Saddeet

*Mul'isa Mallattoo Raajii Ifa Baasuu: Xiinxala Guutuu Waa'ee Malakattoota
Torban Mul'ata Keessatti Argamanii*

Jeff Pippenger
2024-02-29

Wiliyaam Miilar kitaaba Mul'ataa keessatti waldoota torban, chaappawwan torban, fi malakatawwan torban irratti ifa guddaa argate. Inni mallattoolee raajii sanaa humnoota lama diigsisaa ta'an—waaqeffannaa mootummaa fiigaa booddee paaphaasummaa—jedhaman keessatti sirnaan kaa'e. Inni amala raajii mallattoolee sanaa hunda hin argine; ta'us, wanta inni arge seenaa keessaa fi seenaa alaa waldaa Waaqayyoo kan yeroo ergamootaa irraa jalqabee hamma xumura addunyaatti jiruuf hubannoo bu'uuraa hundeesse. Seenaa keessaa waldootaan bakka buufame, seenaa alaa waldootaas chaappawwanin bakka buufame. Inni malakatawwan murtii Waaqayyoo Roomaa irratti raawwatamu agarsiiftuu akka ta'an arge; innis murtii Waaqayyoo Roomaa irratti xumura addunyaatti raawwatamu fakkeenyaan agarsiisa ture; garuu inni xumura addunyaatti Roomaan walitti dhufeenya sadiin ijaaramte ta'uu hin argine.

Kitaabni Uuriyaa Smitiin barreeffamte, kan maqaan ishee *Daniel and Revelation* jedhu, yaadota dogoggoraa tokko tokko of keessaa qaba; ta'us, Obboleettiin Waayit akka, “harka gargaarsaa Waaqayyoo” ta'etti ishee ibsite. Isheen kitaabni kun *The Great Controversy*, *Patriarchs and Prophets*, fi *The Desire of Ages* wajjin facaafamuu akka qabu ibsite. Deeggarsi cimaa isheen kennite kun, kitaabni sun kitaabota ishee wajjin sadarkaa kaka'umsa wal fakkaataa irratti akka ture hin agarsiisu; garuu kitaabni sun “barsiisa guddaa” akka of keessaa qabu, akkasumas “luboota gatii guddaa qaban hedduu gara beekumsa dhugaatti fiduuf” itti gaafatamaa akka ture agarsiisa.

Kitaabichi loojikii raaga raajii Millerite fayyadama; innis yaad-rimeewwan raajii Waxabajjii 22, 1844 dura hin mul'anneen waliin deema. Nuyi hojii badii sadii sanaa hojiirra oolmaa dachaa sadii ibsaa deemnu keessatti, kutaa-kutaa kitaabicha keessaa wabii ni goona.

Miller “sagalee torban” jechuun “seenaa murtiiwwan adda addaa fi ulfaato torba, kanneen lafa irratti yookaan mootummaa Roomaa irratti ergaman” jedhee ibse. Sagaleewwan afran jalqabaa murtiiwwan Roomaa pagaanummaa irratti fidaman ni bakka bu'u; sagaleewwan shanaffaa fi ja'affaan immoo murtiiwwan Waaqayyoo kan Roomaa paaphaasummaa irratti fidaman turan; garuu Miller sagaleen torbaffaan murtii Waaqayyoo kan Roomaa Ammayyaa irratti ta'e akka bakka bu'u hin hubanne ture. Waa'ee mallattoolee torbaa fi sagalee torbaa Mul'ata keessatti ibsaa, Uriah Smith akkana jechuun barreesse:

“Barreeffama fudhatee Wangeelli yeroo sanauma chaappawwan banuu jalqaba; xiyyeeffannoon ergamaa sanaas haalota chaappaawwan keessaa tokkoon tokkoon isaanii jala raawwatamanitti ni waamama. Lakkoofsi torba jedhu guutummaa fi mudaa-hin-qabne ta'uu isaa keessatti Caaffata Qulqullaa'oo keessatti duraan iyyuu hubatameera. Kanaafuu

chaappawwan torban kun guutummaa gosa taateewwan murtaa'oo tokkoo kan hammatanidha; akka ta'eetti yeroo Constantine ga'utti gad dheerachuu danda'u; akkasumas malbulchiinsonni torban immoo yeroo sana irraa eegalee itti fufan jechuun sirrii ta'uu hin danda'u.

Malbulchiinsonni taateewwan walgitanii yeroo tokkotti raawwataman kan chaappawwanii wajjin wal-faana ta'an garuu amala guutummaatti adda ta'e qaban agarsiisu. Malbulchiinsonni mallattoo waraanaati; kanaaf malbulchiinsonni jeequmsa siyaasaa guguddaa bara mootummaa wangeelaa keessatti saboota gidduutti ta'u agarsiisu. Chaappawwan garuu taateewwan amala amantii qaban agarsiisu; seenaa waldaa kiristaanaa jalqaba bara kiristaanummaatii kaasee hamma dhufaatii Kiristoositti of keessaa qabu.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 431.

ଏକ ଭୂରୀ ମୁଦ୍ରା ଏବଂ ରାଜନୈତିକ କଳହର ଏକ ପୂରତାକ ଅଟେ। ପୂରକାଶିତ ବାକ୍ସର ଅକ୍ଷର ଅଧ୍ୟୟନର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ପଦ ବିଷୟରେ କହି ସମ୍ପର୍କ କରନ୍ତୁ:

“LAKK. 2. Ergamaan isaa dura dhaabatan san arge; isaanittis malakoota torba kennaman.”

“Lakkoofsi kun tartiiba haaraa fi adda ta'e ta'eewwan walitti aanan ni seensisa. Chaappaa keessatti seenaa mootummaa ayyaana wangeelaa jedhamu keessatti mana kiristaanaa qabanneerra. Xurumbaa torban amma seensifaman keessatti immoo ta'eewwan siyaasaa fi waraanaa ijoo yeroo isauma keessatti raawwatamuu qaban qabna.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 476.

Chaappaa torbaffaan Mul'ata boqonnaa saddeet keessaa lakkoofsota jaha jalqabaatti banama; banamuu chaappaa torbaffaatiin duubbee irratti immoo ergamoonni torba, malakata torba qaban, afuufuuf qophaa'u.

Inni inni chaappaa torbaffaa bane yeroo inni hiiketti, samii keessatti gara sa'aatii walakkaatti cal'inni ta'e. Ergasiis ani ergamoota torban warra fuula Waaqayyoo dura dhaabatan arge; isaaniifis malakata torban kennaman. Ergamaan biraas dhufee iddoo aarsaa sana bira dhaabate; inni mi'a ixaana warqee qaba ture; akka inni kadhannaa qulqulloota hundumaa wajjin iddoo aarsaa warqee isa teessoo mootummaa sana dura jiru irratti dhiyeessuuf, ixaanni baay'een isatti kenname. Aarri ixaana sanaas, inni kadhannaa qulqullootaa wajjin ture, harka ergamichaa keessaa fuula Waaqayyoo duratti ol ba'e. Ergamaan sunis mi'a ixaanaa sana fuudhee ibidda iddoo aarsaatii guutee gara lafaatti darbate; sagaleewwan, qaqawweessitoonni, balaqqeessi, fi kirkirri lafaas ta'an. Ergamoonni torban warri malakata torban qabanis afuufuuf of qopheessan. Mul'ata Yohaannis 8:1-6.

Mallattoon raajii kan duraan barruulee keessatti adda baasaa turre tokko jira; ta'us hanga ammaatti ifatti ta'ee mul'ata raajii addaa isaa hin ilaalle. Mallattoon sunis, mallattooleen seenaa raajii keessatti tartiiba waymarkii tokko bakka bu'an, hundumtuu xumura seenaa isa bakka bu'an keessatti walitti qabamuudha. Dhaloota afurii Adveentizimii Laa'odiiqeyaa, kan jibbinsa afurii Hisqi'el boqonnaa saddeet keessatti bakka buufame, waymarkoota adda ta'an akka mallatteessan nuti agarsiifneerra; garuu isaan keessaa tokkoon tokkoon isaanii, akka qormaataatti, seenaa chaappaa warra dhibba afurtamii afur kuma tokkoo keessatti irra deebi'u. Mallattoon addaa kun xurumbaa torban keessattis ni argama; isaan murtiiwwan addaa Roomaa waaqeffannaa tolfamaa, Roomaa paappaasummaa, fi Roomaa ammayyaa irratti akka bakka bu'an iyyuu, murtiin raawwachiisummaa Roomaa ammayyaa irratti seera Dilbataa dhufu dhihootti jalqabu yeroo,

Taatee seenaa Roomaan kutaa sadiitti qoodamuu, akkasumas kutaa lama ta'uu isa seenessitoonni Smith wabeeffatu keessatti eeran, wantoota Roomaa kanneen waliigaltee sadarkaa sadiin ijaarame kan Roomaa Ammayyaa adda baasanidha; innis ijaarsa kutaa lamaatti qoodame tokko ta'ee, walitti dhufeenya mootummaa amantii fi mootummaa biyyaalessaa bakka bu'a. Smith yeroo itti fufu immoo, fakkeenya seenaa keessaa kan xurumbaan lammaffaa wajjin walqabatu ni adda baasa.

“Seenaan seenaa sagalee malakata lammaffaatiin ibsamu, ifatti weeraraa fi injifannoo Afrikaa, achii booddee immoo Xaaliyaanii, Genseeriik inni sodaachisaaniin taasifametti kan ilaallatu dha. Injifannoowwan isaa irra caalaatti kan galaanaa turan; mo'ichi isaas “akka gaara guddaa ibiddaan boba'ee galaanatti darbameetti” ture. Suuraan kam iyyuu walitti bu'iinsa humnoota galaanaa, akkasumas barbadaa'uu waliigalaa waraanaa qarqara galaanaa irratti ga'u, kana caalaa yookaan wal qixxa ta'een ni ibsa? Malakata kana yeroo hiiknu, taateewwan addunyaa daldalaa irratti dhiibbaa addaa qabaatan tokko tokko barbaaduu qabna. Mallattoon itti fayyadame sun uumamaan sochii fi jeequmsa akka eegnu nu geessa. Waraanni hamaan galaanaa qofa raajicha raawwachuu danda'a. Yoo sagaleen malakattota afran jalqabaa taateewwan gurguddoo afur mootummaa Roomaa kufuutti gumaachan kan ilaallatu ta'e, malakanni jalqabaa immoo miidhaa Gootoonni Alaarikiin durfaman geessisan kan agarsiisu ta'e, as keessatti immoo tarkaanfii weeraraa itti aanu, humna Roomaa raasee kufaatii isheetti geesse sana akka uumamaan ilaallu ta'a. Weerari guddaan itti aanu kan “Genseeriik inni sodaachisaa,” hoogganaa Vaandaalotaa ta'e sanaa ture. Hojiin isaa waggoota B.K. 428–468 gidduutti raawwatame. Angafni Vaandaalaa guddaan kun teessoo ajajaa isaa Afrikaa keessatti qaba ture....”

“Waa'ee kutaa barbaachisaa kan saamtuu galaanaa ija-jabaan kun kufaatii Roomaa keessatti taphate ilaalchisee, Obbo Gibbon jecha hiika guddaa qabu kana fayyadama: ‘Genseric, maqaa tokko kan balleessuu mootummaa Roomaa keessatti maqoota Alaric fi Attila wajjin sadarkaa walqixxee argachuu malu.’” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 481, 484.

Simiizii seenaa barreessaa Gibbon kan mallattoolee seenaa afuufaawwan sadan jalqabaa agarsiise irraa yeroo caqasu, Genseric afuufaa lammaffaa akka ta'e ibsee, ergasii Genseric, “Alaric fi Attila wajjin sadarkaa walqixxummaa kan isaaf malu ture” jedhe. Alaric afuufaa jalqabaa dha, Genseric lammaffaa, Attila Huunis afuufaa sadaffaa ture; kun immoo lakkoofsa kudhan keessatti ibsameera. Simiizii afuufaan lammaffaan, kan Gensericin bakka bu'ame, seenaa “428–468” akka bakka bu'e akeeke. Sana booda Simiizii lakkoofsa kudhan caqasee, kan afuufaa sadaffaa adda baasu, akkasumas odeeffannoo isaa itti fufe:

“Hiikaa fi hojii irra oolmaa kutaa kana keessatti, gara taatee guddaa sadaffaatti ni geeffamna; taateen kun mootummaa Roomaa garagalchuun mootummaa sana diige. Xurumbaa sadaffaa kanaaf guutamuu seenaa keessatti argachuuf immoo, keessaa baafata muraasaaf Yaadannoowwan Dr. Albert Barnes irraa ni fayyadamna. Akka ibsa Macaafa Qulqulluu kana irratti ibsameetti, akka ibsaan kun jedhu, ‘Mootii waraanaa yookiin goota waraanaa tokko jiraachuun isaa barbaachisaa dha; inni urjii ibiddaa ifaan boba'u fakkaachuu danda'u; adeemsi isaa haala adda ta'een baay'ee ifaa ta'u qaba; akkuma urjii boba'aa tokkootti tasuma mul'achuu qaba, achiis akkuma urjii ifni isaa bishaan keessatti dhaametti baduu qaba.’—
Notes on Revelation 8.

“Achi dursee durtiin kun afuufamu kun waraana mancaasuu fi weerara hamaan Attilaan mootummaa Roomaa irratti geggeeffame kan tuqe ta’uun duraan dursee kaa’ameera; innis uummata Huns hedduu isaa dura hiriifatee kana raawwate...”

“Maqaan urjii sanaas ‘Bitaaraa’ jedhama [bu’aa hadhaa’aa agarsiisu].” Dubbiileen kun—akka mallattoon qubeen hiika keenya keessatti illee agarsiisutti, caalaatti lakkoofsa duraa wajjin walitti hidhata cimaa qabu—ammaaf yeroo muraasaaf amala Atilaatti nu deebisu; dhiphina inni fidaa isaa yookaan meeshaa isaa ta’e sana, akkasumas sodaa maqaan isaa kakaase yaadachiisu.

“‘Balleeffannaa fi haquu guutuu,’ jechuun jechoota balaa inni geessise sana caalaatti ibsanidha.” Innis ofiin, “‘Alangee Waaqayyoo’” jedhee of waama ture. Uriah Smith, Daniel and Revelation, 484, 487.

Seenaa malakata sadaffaatiin bakka buufame kan Atila Huunichaa, waggaa 441 irraa eegalee hamma du’a isaa kan waggaa 453 tti ture. Sana booda Smiit lakkoofsa kudha lamaffaa caqasa; innis malakata afraffaa dhiheessa, mootummaa hamaa Odoacer jedhamus ibsa; achittis fakkeenya sadii ta’e waaqa lixaa Roomaa aduu, ji’a, fi urjootaatiin bakka buufama. Inni mallattoolee sadan kana akka mallattoolee “aduu, ji’aa, fi urjootaa—inni shakkisiisaan asitti mallattoolee ta’anii itti fayyadamanidha—ifatti ifaawwan guguddoo mootummaa Roomaa, jechuunis mootota isaanii, miseensota senetii, fi qunsulota isaanii agarsiisu” jedhee adda baasa. Bishoop Niwuton akkana jedha: “Mootiin dhumaa Roomaa Lixaa Roomulos ture; innis tuffiidhaan Augustulus, jechuunis ‘Augustus xiqqaa’ jedhamee waamame. Roomaan Lixaa bara Gooftaa 476 kufte. Haa ta’u malee, aduun Roomaa yoo dhaamtes, ifaawwan ishee gadi aanaan yeroo senetiin fi qunsulonni itti fufan keessa laafinaan ifaa turan. Garuu boodarra, erga dhaabbilee mootummaa keessatti kasaaraa fi jijjiiramni carraa mootummaa hedduun gaheen, dhumarratti, bara Gooftaa 566, bifa mootummaa durii hundinuu garagalame; Roomaan ofiis bifa duraan ishee addunyaa irratti mootittii taatee turte irraa gara dukedoma hiyyeessa Exarkii Raavenna gibiraaf bitamuutti gadi buufamte.” Uriah Smith, Daniel and Revelation, 487.

Asitti ragaa Romaa qoodinsa sadii qabuuf dhugaa-baatuu biraa argina; kunis walitti hidhamiinsa sadii qabdu kan Roomaa ammayyaa duraan agarsiisa. Roomaa bahaa fi mootii Qonstantiinosiin qoodinsi sadii kun ilmaan isaa sadaniin bakka buufame; Roomaa dhihaa irratti garuu, bifa mootummaa isaanii isa sadiitiin bakka buufame. Sana booda Smith aduun, jiini, fi urjiileen tartiiba addaa Roomaan dhihaa itti gadi buufamte akka agarsiisan ibsa. Achiis seenaa isaa seensaan armaan gadii kan malakatawwan sadan dhumaa dhiyeessu keessatti xumura.

“Balaa warri barbarii kun yeroo jalqabaatti mootummaa irratti fidan hammam sodaachisaa ta’an iyyuu, balaawwan isaanitti aananii dhufan wajjin yeroo madaalamu salphaa turan. Isaanis akkuma rooba jabaa yeroo dhihootti biyya Roomaa irratti bu’u sana dura, dursee cophaxixinnaa roobaa bu’an turan. Malakatawwan sadan hafan immoo akkuma lakkoofsa aayata itti aanan keessatti ibsameetti, duumessa wayyoo jalatti haguugamanii jiru.”

“LAKK. 13. Anis nan ilaale, ergasii ergamaa tokko samii gidduu balali’aa jiru argee, sagalee guddaadhaan akkana jedhu dhaga’e: Yaa badii, yaa badii, yaa badii, warra lafa irra jiraataniif,

